

*Наталія Миколаївна Пархоменко,
завідувач відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
ORCID: 0000-0002-5870-9261*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ЯК КАТЕГОРІЯ ПРАВА ТА ЯВИЩЕ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ

Постановка проблеми. Реалії сьогодення свідчать про глибоке проникнення права в буття людини, суспільства, держави, адже найважливіші суспільні відносини, пов'язані із захистом прав і свобод громадян, державним управлінням, забезпеченням правопорядку, прогресивним розвитком суспільства тощо, врегульовуються за допомогою створення та реалізації норм права. При цьому однією із закономірностей розвитку правової системи в межах певної держави є пряма залежність між якістю та інтенсивністю правотворчої діяльності та ефективністю правового регулювання, проблемами реалізації права.

Саме тому в практичній площині право – це те, що актуалізується через фактичне його використання [1, с. 351]. Відповідно цінність права проявляється в реальних суспільних відносинах шляхом реалізації норм права в кожному конкретному випадку.

Натепер реалізація права є одним із центральних понять і категорією права, що має ґрунтовне теоретико-практичне підґрунтя та конкретну прикладну цінність, характеризується складною природою, оскільки «будучи за своєю сутністю різновидом соціальної поведінки, правореалізація повинна розглядатися одночасно з різних точок зору – психологічної (як система особистих мотивів і прагнень індивіда до втілення нормативних приписів у своїй повсякденній діяльності), соціологічної (як процес, зумовлений соціально-економічними та соціально-політичними чинниками), власне юридичної (як один із напрямів специфічно-юридичного впливу на суспільні відносини) [2, с. 109].

З огляду на це реалізація права як потенційний індикатор ефективності законодавства, засіб верифікування рівня правової свідомості та правової культури суб'єктів суспільних відносин, ідентифікатор проблем правозастосування у підсумку сприяє забезпеченню правопорядку та потребує глибокого комплексного наукового опрацювання.

Стан опрацювання проблеми. Загалом проблематика, пов'язана із дослідженням різних аспектів реалізації права, а особливо різних форм реалізації норм права, отримала дослідження як у вітчизняній, так і зарубіжній правовій доктрині.

Натепер можна стверджувати про продовження дискусій щодо визначення поняття «реалізація права» та його ознак, форм і методів, соціального призначення, галузевих особливостей, механізмів гарантування тощо. Особливості суспільно-політичного розвитку також вносять зміни до традиційного уявлення щодо реалізації права в умовах різних правових режимів, інформаційного суспільства, цифрової трансформації та штучного інтелекту. До того ж, низка питань щодо реалізації окремих прав і свобод у галузевому аспекті та з позиції реальних правових відносин потребує поглибленого дослідження сутності та змісту реалізації права як правової категорії. На жаль, представники вітчизняної юридичної науки залишили цю проблематику недостатньо вивченою.

У ракурсі нашого пошуку слід згадати, що окремі напрацювання щодо сутності правових категорій і понять, якими оперує загальна теорія держави та права, тією чи іншою мірою вже порушувалося вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, ґрунтового дослідження ця пробле-

матика отримала за радянських часів [3]. У новітній період теоретико-методологічні аспекти цієї проблеми вивчали В. Братасюк, О. Данильян, В. Дудченко, М. Кельман, В. Копча, Н. Крестовська, А. Крижанівський, Л. Матвєєва, Ю. Оборотов, І. Павлюков, П. Рабінович, О. Сердюк, А. Фальковський та ін.

У галузевому аспекті проблемами реалізації норм у межах різних галузей права займалися: О. Автономов, Н. Артикуца, О. Баїк, О. Деревин, Н. Деєва, Т. Дулік, Т. Зенфірова, О. Кузьменко, М. Любченко, М. Панов, О. Сербенська та ін. Зокрема, особливості реалізації конституційно-правових норм були предметом досліджень Л. Бориславського, Ф. Веніславського, С. Морозюк, А. Крусян, Р. Мартинюк, О. Ромців, В. Тація, Ю. Тодики, С. Шевчука та ін.; адміністративного права та процесу: В. Загуменника, В. Колпакова, Т. Коломоєць, К. Клименко і С. Котова, В. Проценко, О. Крупчана та ін.; застосування норм у цивільному судочинстві – С. Кузьменко; застосування фінансово-правових норм – О. Мельник та ін.

Як зазначалось, окремі теоретичні аспекти проблематики реалізації права були темою, що в різні часи також активно дискутувалися відомими зарубіжними вченими. Серед них: Г. Векслер, Р. Дворкін, Є. Ерліх, Ж. Карбоньє, Г. Кельзен, К. Ллевеллін, Н. Луман, А. Луцинський, Р. Паунд, Дж. Франк, Г. Харт та ін. Відповідно в зарубіжній доктрині права правореалізація розглядається як складне явище соціальної дійсності та динамічна категорія права, що визначається законом, інтерпретується та здійснюється уповноваженими суб'єктами, у тому числі судами, у процесуальному порядку, є центральною ідеєю правового реалізму та функціоналізму.

Втім, теоретико-методологічні аспекти дослідження феномену «реалізація права» як поняття, правової категорії та категорії права, незважаючи на певні розвідки, наразі не отримали належного ґрунтовного вивчення, що і є метою нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Загалом значення понять для права важко переоцінити, адже правова дійсність підлягає дослідженню, вивченню на основі узагальнення, яке є можливим саме за допомогою правових понять. Правові поняття – це основний засіб узагальнення в праві, за допомогою якого відбувається перехід від казуїстичного до абстрактного регулювання суспільних відносин [4, с. 50].

З огляду на це слід відзначити, що загальна теорія держави і права оперує правовими поняттями, які характеризуються найвищим рівнем узагальнення та рефлексують результат вивчення тенденцій розвитку правового життя як складової суспільного розвитку та суспільного життя, що дає можливість суб'єктам суспільних відносин створити уявлення про правову систему та правову реальність: правові форми, правові зв'язки, їх сутнісні та змістові характеристики тощо. При цьому від уміння оперувати отриманими результатами при розв'язанні завдань юридичної науки залежить ступінь і характер віддачі правових знань у конкретних правовідносинах. Такі тенденції традиційно називаються закономірностями, а правові поняття – правовими категоріями.

З філософської точки зору «категорія» – це основне логічне поняття, що відбиває найзагальніші закономірні зв'язки й відношення, які існують у реальності [5, с. 274]. Вивчення ж ключових для права понять і відповідних категорій дає можливість з'ясувати їх властивості, зв'язок із суміжними категоріями і поняттями, їх значення та роль у забезпеченні правопорядку, ефективність правового впливу, потенційні можливості та перспективи розвитку правової сфери тощо.

При цьому зміна суспільних реалій також зумовлює трансформацію правової реальності, змісту та окремих властивостей правових категорій. Нові дані не лише уточнюють, доповнюють і поглиблюють зміст певної категорії, а з низки принципових положень можуть бути ними усунуті. Отже, виникає необхідність переосмислення сутності та змісту певних існуючих правових понять і категорій, формування на цій основі нових дефініцій. Крім того, безперервний розвиток понять і категорій теорії права зумовлює зміну співвідношення між різними правовими категоріями, уточнення їх структури в загальній структурі теорії права [6, с. 40].

Одним із таких понять і категорій є реалізація права, визначення сутності і змісту якої наразі потребує концептуального опрацювання саме з позицій теорії права, що надасть можливість модернізації уявлення щодо традиційних засад реалізації галузевого законодавства в умовах швидких і постійних суспільних трансформацій, потреби в підвищенні рівня ефективності правового регулювання.

Насамперед, визначаючи співвідношення між поняттями реалізація права як правова категорія та категорія права, слід наголосити, що лише ті правові поняття та категорії, які можуть бути об'єктивовані у праві та отримати суспільно-юридичне значення, можуть розглядатися як категорії права. Таким чином відбувається перехід від реалізації права як правової категорії та як наукового поняття, інструменту наукового мислення, до реалізації права як категорії права – компонента правової реальності, як стадії правового регулювання, від правової науки до юридичної практики.

З'ясовуючи сутність і зміст реалізації права як правової категорії насамперед необхідно звернутися до з'ясування її сутнісних властивостей та ознак, визначити понятійно-категорійний апарат або понятійно-категорійний ряд, її співвідношення з іншими суміжними поняттями й категоріями, які також характеризують реалізацію права. Зокрема, феномен «реалізації права» або правова категорія «реалізація права» охоплює та/або пов'язаний з такими правовими поняттями, як: здійснення права, реалізація норм права, дія права, чинність права, правове регулювання, правова поведінка тощо.

З позицій філософії «поняття» є логічною формою мислення, що містить узагальнення найбільш суттєвих ознак предметів і явищ. Ознаками вважають усе те, чим предмети відрізняються один від одного або подібні між собою. Сутнісними характеристиками поняття є зміст (сукупність головних ознак предмета, відображеного у поняття) і обсяг (множина предметів, що містить ці ознаки) [7, с. 24; 4, с. 138, 139; 6, с. 45–47].

Тому методологічно правильним є підхід, згідно з яким категорії або явища, які вивчаються, мають розглядатися через виявлення їх сутності, змісту та форми. Щодо змісту реалізації права як правової категорії, слід наголосити на його складності та багатоаспектності. Зокрема, зумовлений сутністю, зміст передбачає наявність низки обов'язкових і невід'ємних елементів, існування яких дає змогу праву бути здійсненим. Серед таких складових змісту інституційні та організаційно-нормативні елементи, а саме: суб'єкти реалізації права (держава, органи публічної влади, суб'єкти громадянського суспільства, або фізичні та юридичні особи, які є суб'єктами права), об'єкт – правові приписи, форми, засоби та способи здійснення згаданих приписів і результат у вигляді правового акта реалізації норм права.

Отже, нормативною складовою змісту правореалізації виступає її об'єкт – правовий припис, з приводу якого відбуваються певні дії суб'єктів. Як правові приписи слід розуміти джерела права у формально-юридичному розумінні, які також є неоднорідними за сутністю і змістом, оскільки можуть мати вигляд загальних принципів (містять установчий, декларативний, дефінітивний характер), рекомендацій, зобов'язань тощо. У межах цієї ж складової варто розглядати також передбачені нормативно-правовими актами способи та засоби, форми та методи здійснення правових приписів. Зокрема, йдеться про форми реалізації права залежно від суб'єкта, від характеру дій та ін.; які передбачають використання методів тлумачення, аналогії, фікції тощо; у добровільний, примусовий спосіб чи шляхом переконання, стимулювання, контролю; з використанням різного роду засобів, як-от: норм права, актів застосування права, правової свідомості та правової культури та ін.

Загалом, правові засоби – це правові явища, що відображаються в інструментах (установленнях) і діяннях (технології), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей. Як правові засоби виступають норми та принципи права, правозастосовні акти, договори, юридичні факти, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, заборони, пільги, акти реалізації прав тощо [8, с. 42].

Результат як складова змісту реалізації права має вигляд акту реалізації норм права – юридично значущих дій суб'єктів зі здійснення прав та обов'язків, що впливають з конкретних правових відносин. Поза юридичними відносинами можливо тільки здійснення деяких заборон на активну поведінку, тобто виконання пасивних юридичних обов'язків. Акти реалізації права є видом правової поведінки, юридичними фактами [9, с. 28]. Тобто сутнісно, результатом реалізації права є правовий характер наслідків: прав чи обов'язків, що виникли, а формально – правовий акт.

Результат реалізації права безпосередньо залежить від змісту юридичних приписів і фактичних життєвих обставин, може відбуватися за участю уповноважених органів влади, у різний спосіб та відповідно у різних формах і визначається низкою чинників: якості норм (законодавства), рівня

правової культури та правової свідомості суб'єкта правореалізації, створення організаційно-інституційних механізмів забезпечення реалізації норм та ін.

У межах досліджуваної проблематики знаходиться також з'ясування сутності та змісту понять «дія права» і «правовий вплив», яке іноді ототожнюють з реалізацією права. Дійсно, якщо розглядати можливість впливу права на свідомість і поведінку суб'єктів суспільних відносин у межах та у спосіб, що передбачений нормами права, то ці поняття можна використовувати як синоніми. Відповідно результатом реалізації норм права, дії норм права та впливу права є правопорядок. При цьому слід також наголосити, що в теорії права сталим є підхід виокремлення дії права в часі, просторі та за колом осіб, що також характеризує певні властивості правореалізаційного процесу та є одним із проявів складності сутності та змісту реалізації права як правової категорії, яка одночасно поєднує риси і процесу, і результату.

Процесуальна сутність правореалізації як явища соціальної дійсності та категорії права характеризує динамічний аспект права, відбувається переважно шляхом здійснення певних дій, відповідно до певного порядку, що забезпечує передбачуваність, послідовність і стабільність правової поведінки суб'єктів суспільних відносин. Це дає змогу цим суб'єктам реалізовувати свої інтереси в межах правового поля.

З іншого боку, варто погодитися, що в понятті «дія права» теорія узагальнює всі способи впливу юридичних норм на суспільне життя. Інформаційний спосіб, коли нормативний акт повідомляє суб'єктів про встановлені правила поведінки. Ціннісно-орієнтаційний дає оцінку різноманітним варіантам поведінки, цілеспрямовує діяльність суб'єктів. Нормативно регулятивний, який, на відміну від двох попередніх, і є власне юридичним регулюванням. Більшість авторів вважають, що реалізація є стрижнем дії норм права, його юридичною основою [10, с. 174].

Правовий вплив є дією права на широке коло суспільних відносин, свідомість і поведінку людей та полягає: а) у усвідомленні й подальшому відображенні в уявленнях, поглядах та ідеях необхідності впорядкування зазначених відносин і подальшому моделюванні на їх основі зразків належної (бажаної або допустимої) поведінки учасників цих відносин; б) у конкретних вчинках суб'єктів, спрямованих на реалізацію їх інтересів і задоволення їх потреб. З цього випливає, що право чинить на суспільні відносини не лише вплив юридичного характеру, а й одночасно діє на них як психологічний, ідеологічний, інформаційний, ціннісно-орієнтаційний та мотиваційний фактори [11, с. 61]. Тому й вплив права є ширшим за змістом поняттям, що охоплює весь процес впливу права на суспільне життя, свідомість і поведінку людей за допомогою як правових, так і неправових засобів. При цьому реалізація права є складовою правового впливу та дії права.

Реалізація права також є категорією, що суміжна та пов'язана з правовою категорією «правове регулювання», оскільки сутнісно є також процесуальною діяльністю, передбачає вплив на суспільні відносини та правомірну поведінку суб'єктів, проте вужчою за змістом, є так звану фінальну стадію правового регулювання.

Окрім того, у науці існує думка щодо можливості виокремлення двох сторін чи елементів реалізації норм права. Зокрема, перша передбачає дії суб'єктів щодо втілення диспозиції норм права, а друга – санкцій норм права. Що визначає можливість вести мову про два рівні реалізації, які своєю чергою дають змогу глибше з'ясувати сутність механізму реалізації норм права.

Розглядаючи реалізацію норм права через механізм правового регулювання, виокремлюють юридичні норми, що регламентують суспільні відносини; правовідносини, в яких відбувається дія юридичних норм; правозастосовні акти як реалізація суб'єктивних прав та обов'язків. Тому, визнаючи різноманітність концептуальних підходів до визначення сутності та змісту реалізації права, видається необхідним звернутися до поглибленого дослідження основних ознак цього феномену з огляду на складність його змісту в аспекті різних методологічних підходів, що дасть можливість сформулювати його дефініцію.

Висновки. Отже, реалізація права є основною правовою категорією, що є предметом дослідження правознавства загалом та означає здійснення права, його ідей і принципів у реальних суспільних відносинах. При цьому, з огляду на її сутність і зміст, водночас входить до поняттєвого апарату окремих галузей права, у межах яких відбувається реалізація правосуб'єктності, здійснюється правовий вплив на конкретні суспільні відносини.

Натепер реалізація права може бути охарактеризована як багатоаспектне явище, що поєднує в собі елементи соціальної поведінки, правової діяльності та інструменту юридичного впливу. Вона виступає не лише завершальною стадією правового регулювання, а й критерієм ефективності права загалом. Як правова категорія, реалізація права має складну структуру, в якій інтегруються такі поняття, як здійснення права, правозастосування, правова поведінка, дія права, правове регулювання.

Як категорія права, реалізація права має нормативне відображення у чинному законодавстві, охоплює механізми практичного використання прав і виконання обов'язків, а також є частиною механізму правового регулювання, охоплює систему форм, методів, засобів і результатів дій суб'єктів у правовому полі. Її нормативною основою є правові приписи, а організаційною – структура суб'єктів, способів і механізмів реалізації.

Як категорія права реалізація права повинна розглядатися не лише у статичному аспекті, як завершальний етап правового регулювання, а й у динамічному – як процес взаємодії правової норми, соціального середовища і правосвідомості суб'єктів. Це забезпечує правову об'єктивність у відповідях на виклики сучасності та ефективне функціонування правової системи загалом.

Її сутність формується через правомірну діяльність суб'єктів суспільних відносин, спрямовану на втілення норм права в реальність та виявляється через її інституційну (суб'єкти), нормативну (правові приписи) та результативну (акти реалізації) складові. Її динаміка проявляється у формі правомірної поведінки та в юридично значущих результатах.

При цьому становлення реалізації права як системної категорії неможливе без урахування міждисциплінарного підходу: соціологічного, психологічного, аксіологічного та філософського. Це забезпечує глибше розуміння її значення в контексті правопорядку, законності та соціальної справедливості.

Список використаних джерел

1. Csaba Varga. Theory and Practice in Law. *Acta Juridica Hungarica*. 2006. No. 4, pp. 351–372.
2. Подпіснєв Д. С. Ознаки реалізації норм права. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2013. № 3. С. 107–111.
3. Керимов Д. А. Методология и вопросы юридической науки. *Методологические проблемы науки*. Москва: Наука, 1963; Алексеев С. С., Керимов Д. А., Недбайло П. Е. Методологические проблемы правоведения. *Правоведение*. 1964. № 4; Экимов А. И. Категория цели в науке права; Керимов Д. А. *Процесс познания сущности права*; Явич Л. С. К вопросу методологии юридической науки. *Советское государство и право*. 1963. № 5; Явич Л. С. Диалектика формы и содержания в праве. *Философ. пробл. государства и права*. Москва: Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1970.
4. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Вид-во «Права людини», 2015. 280 с.
5. Великий тлумачний словник української мови / упоряд. Т. В. Ковальова. Харків: Фоліо, 2005. 767 с.
6. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології: монографія. Київ: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. 336 с.
7. Повторєва С. М. Словник з логіки. Львів: Магнолія – 2006, 2009. 196 с.; Тофтул М. Г. Логіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. 368 с.; Ряшко В. І. Логіка: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
8. Павлюков І. І. Правові засоби: поняття, види, функції та взаємодія в процесі регулювання суспільних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Серія Право. Випуск 75: частина 1. С. 42.
9. Kostuba A. Акти реалізації юридичних прав і обов'язків як елемент механізму правового регулювання. *Теорія і практика застосування чинного вітчизняного і міжнародного законодавства в сучасних умовах: Міжнародна наукова практична конференція*, лют 2011, Odessa, Ukraine. pp.28.
10. Осауленко О. І. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. Київ: Істина, 2007. 336 с.
11. Шилінгов В. С. Правовий вплив: теоретико-правове дослідження. *Ірпінський юридичний часопис*. 2023. 3(12), 57–63.

References

1. Csaba Varga. Theory and Practice in Law. *Acta Juridica Hungarica*. 2006. No. 4, pp. 351–372.
2. Podpisnov D. S. Oznaky realizatsii norm prava. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo. 2013. № 3. S. 107–111.
3. Kerymov D. A. *Metodolohyia y voprosy yurydycheskoi nauky*. Metodolohycheskye problemy nauky. M.: Nauka, 1963; Alekseev S. S., Kerymov D. A., Nedbailo P. E. Metodolohycheskye problemy pravovedeniia. *Pravovedeniye*. 1964. № 4; Экымов А. Я. *Katehoryia tsely v nauke prava*; Kerymov D. A. *Protsess poznaniia sushchnosti prava*; Yavych L. S. K voprosu metodolohyy yurydycheskoi nauky. *Sovetskoe hosudarstvo y pravo*. 1963. № 5; Yavych L. S. Dyalektyka formy y sodержaniia v prave. *Fylosof. probl. hosudarstva y prava*. M.: Yzd-vo Lenynhr. hos. un-ta, 1970.
4. Liubchenko M. I. Yurydychna terminolohiia: poniattia, osoblyvosti, vydy: monohrafiia. Kharkiv: TOV «Vydavnytstvo «Prava Liudyny», 2015. 280 s.
5. Velykyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy / Uporiad. T. V. Kovalova. Kharkiv: Folio, 2005. 767 s.
6. Parkhomenko N. M. Dzherela nrrava: nroblemy teorii ta metodolohii: Monohrafiia. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo «Yurydychna dumka», 2008. 336 s. S. 40.
7. Povtoreva S. M. Slovnyk z lohiky. Lviv: Mahnoliia, 2006, 2009. 196 s.; Toftul M. H. Lohika: Posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv. Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademiia», 2002. 368 s.; Riashko V. I. Lohika: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 2009. 328 s.
8. Pavliukov I. I. Pravovi zasoby: poniattia, vydy, funksiia ta vzaiemodiia v protsesi rehuliuвання suspilnykh vidnosyn. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu*. 2023. Serii Pravo. Vypusk 75: chastyina 1. S. 42.
9. Kostuba A. Akty realizatsii yurydychnykh prav i oboviazkiv yak element mekhanizmu pravovoho rehuliuвання. *Teoriia i praktyka zastosuvannya chynnoho vitchyznianoho i mizhnarodnoho zakonodavstva v suchasnykh umovakh: Mizhnarodna naukova praktychna konferentsiia*, Feb 2011, Odessa, Ukraine. pp.28.
10. Osaulenko O. I. Zahalna teoriia derzhavy i prava: navch. posib. Kyiv: Istyna, 2007. 336 s.
11. Shylinhov V. S. Pravovy vplyv: teoretyko-pravove doslidzhennia. *Irpinskyi yurydychnyi chasopys*. 2023. 3(12). 57–63.

Пархоменко Н. М. Реалізація права як категорія права та явище соціальної дійсності

У статті наголошено, що реалізація права є основною правовою категорією, що є предметом дослідження правознавства загалом та означає здійснення права, його ідей і принципів у реальних суспільних відносинах. При цьому, з огляду на її сутність і зміст – одночасно входить до поняттєвого апарату окремих галузей права, у межах яких відбувається реалізація правосуб'єктності, здійснюється правовий вплив на конкретні суспільні відносини.

Реалізація права може бути охарактеризована як багатоаспектне явище, що поєднує в собі елементи соціальної поведінки, правової діяльності та інструменту юридичного впливу. Вона виступає не лише завершальною стадією правового регулювання, а й критерієм ефективності права загалом. Як категорія права, реалізація права має нормативне відображення у чинному законодавстві, охоплює механізми практичного використання прав і виконання обов'язків, а також є частиною механізму правового регулювання, охоплює систему форм, методів, засобів і результатів дій суб'єктів у правовому полі.

Ключові слова: реалізація права, категорія права, правова категорія, дія права, правове регулювання, правовий вплив.

Parkhomenko N. M. Realization of law as a category of law and phenomenon of social reality

It is emphasized that the realization of law is the main legal category, which is the subject of research of jurisprudence in general and means the realization of law, its ideas and principles in real social relations. At the same time, taking into account its essence and content, it is simultaneously included in the conceptual apparatus of individual branches of law, within which the legal personality is realized, legal influence on specific social relations is exercised.

Currently, the realization of law can be described as a multidimensional phenomenon that combines elements of social behavior, legal activity and an instrument of legal influence. It is not only the final stage of legal regulation, but also a criterion for the effectiveness of the law as a whole. As a category of law, the implementation of law has a normative reflection in the current legislation, covers the mechanisms for the practical use of rights and the performance of duties, and is also part of the mechanism of legal regulation, covers the system of forms, methods, means and results of actions of subjects in the legal field.

As a category of law, the realization of law should be considered not only in a static aspect, as the final stage of legal regulation, but also in a dynamic one – as a process of interaction of the legal norm, the social environment and the legal awareness of subjects. Its essence is formed through the legitimate activity of the subjects of social relations, aimed at translating the norms of law into reality and manifested through its institutional (subjects), normative (legal prescriptions) and effective (acts of implementation) components. Its dynamics are manifested in the form of lawful behavior and in legally significant results.

The realization of law is not only a legal, but also a social process, which is mediated by the legal consciousness, values, motivation and culture of legal entities. In this context, it is an important instrument of legal influence on society.

At the same time, the establishment of the realization of law as a system category is impossible without taking into account the interdisciplinary approach: sociological, psychological, axiological and philosophical. This provides a deeper understanding of its significance in the context of law and order, law and social justice.

Key words: realization of law, category of law, legal category, action of law, legal regulation, legal influence.

DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-32-38